

Chraňme muže

Muži v demokratických zemích ztrácejí roli živitele a plno-právného manžela. Snižuje se jejich plodnost a hladina testosteronu. Ubývá počet pracovních míst pro muže, klesají šance na uplatnění jejich síly a fortelu. Klasická rodina se rozpadá, kolem třiceti čtyř procent dětí se rodí svobodným matkám. Feministická ideologie přispívá k znevážení osvědčených hodnot. V knize Chraňme muže spisovatelky Věry

Noskové se střídají úvahy, fakta, citace z knih a médií, příběhy ze života a poznámky k tématu od přemýšlivých mužů.

Svět patří (také) nám, ženám, dnes a u nás ano, ale nezapomínejme, že je dílem mužů a závisí především na mužích, kam se civilizace bude ubírat. Ženy jsou sice stejně bystré, houževnaté a pracovité, ale jen vzácně v technických oborech, a technika na pozadí vědy táhne svět dopředu. Je sice zároveň hrozbou, ale pracuje i na přežití lidstva, má stále v zakázce úsporu dřiny a času, boj s chorobami a hladověním a také požitky a radosti všeho druhu. Společenská objednávka a představa zisků ji nyní směřuje k vymýšlení ekologických strojů, dopravních prostředků, energie a technologií... Jistěže nespíš existují geniální techničky a konstruktérky, úspěšné vědkyně v exaktních oborech, ale není a nemůže jich být tolik, aby dokázaly muže zcela nahradit. Ženy dávají přednost humanitním vědám, které sice tvoří intelektuální nadstavbu a jsou velmi důležité pro pochopení příčin a souvislostí (historie, psychologie, sociologie, pedagogika, linvistika...) ale poctivě si přiznejme, že svět mnohem víc, než výsledky výzkumu v humanitních vědách utvářela a neuvěřitelně měnila matematika, poznání přírodních zákonů, elektřina, vývoj nových materiálů, nové postupy a technika při výrobě energií, genetika, elektronika, internet, kybernetika, kosmonautika...

Nízkou účast žen ve vyšších patrech umění či ve vědě a oblasti technických vynálezů vysvětlují feministky tím, že jim to *společnost neumožňovala*. Společnost – ať už si pod tím vágním termínem představíme krunýř státu, nebo společenství lidí průměrné až podprůměrné bystrosti, zato s množstvím předsudků – nebývá ze své podstaty přátelská a vstřícná k nikomu kdo překračuje meze a *vymýšlí novoty*. Zvláště v minulosti nikomu nic zadarmo ne-

darovala. Bývala a stále je spíš zkostnatělá, nedůvěřivá k novým myšlenkám, zaštiťuje se alibistickou *předběžnou opatrností*. Stačí si přečíst životopisy významných vědců, vynálezců či umělců, aby nám bylo jasné, že se současníci chovali k dobrodincům lidstva dost často jako zabeďněnci a nechali je na pospas všemožným křivdám, šikanování i bídě. Museli vyvinout velké úsilí, měli železnou vůli, vášnivé zaujetí pro svůj obor, v němž se stále zdokonalovali, disponovali nevšední houževnatostí. Byli to vždy muži velmi pracovití a svým způsobem hraví – tvořivost je hra intelektu a talentu. Pokud byla stejného nasazení schopná žena, například Maria Curie-Skłodowska (v roce 1891 složila jako první žena v historii přijímací zkoušky na Fakultu fyziky a chemie pařížské Sorbonny), kopírovala jejich osud i vlastnosti, a nakonec získala, stejně jako někteří její kolegové, slávu (2 x Nobelovu cenu, kterou později dostala i její dcera, jež pokračovala v matčině výzkumu).

Budiž, ženy nemívaly v dávných dobách přístup k vysokoškolskému vzdělání. Ale to není vždy nutným předpokladem tvůrčího myšlení a usilovné duševní práce. Tak třeba naše nejznámější spisovatelka Božena Němcová vysokou školu neměla, do školy chodila pouhých 7 let. V sedmnácti letech ji provdali a pak porodila čtyři děti... Dovede si některá dnešní adeptka literární činnosti představit horší start ke spisovatelské dráze?

Již tři generace žen mohou studovat na vysokých školách, u nás prý je na VŠ dokonce více studentek. Jejich výkony a úspěchy jsou chváleny a ženy jsou všeobecně povzbuzovány, k mužům takové výzvy, chvála a obdiv nesměřují, jsou společností přehlíženi. Lze

právem očekávat, že ženy mají nástroje k tomu, aby nyní ony posunovaly hranice poznávání. Ale v souvislosti s významem žen se až příliš často mluví o jejich žádoucí kariéře, o vyšších postech, které by chtěly a měly zastávat, nikoliv o tom, co jejich eventuální bystrost, zvědavost a touha po poznávání přinese pozitivního.

Druhá stížnost feministek míří k rodičům, kteří prý jaksi bezmyšlenkovitě dávají děvčátkům na hraní panenky a klukům autíčka, což je genderově špatně. To se to pak klukům studuje matematika a technické obory, zatímco ženské jsou panenkami zblbnuté a vlastně predestinované aby jednou hlavně vařily, uklízely, rodily a točily se kolem dětiček... Jistě, vnucování autíček, Merkurů a pistolů dívkám nejspíš pak v pubertě ovlivní výrobu ženských hormonů, přestaví jim mozek formující se miliony let, stanou se z nich automechaničky, konstruktérky raket a řidičky kamionů – to je ženám i společnosti velmi zapotřebí.

Samozřejmě, že můžeme být třeba hornice (horničky?), slévačky, popelářky nebo pyrotechničky, ať žena dláždí náměstí coby dlaždič (použila bych slovo dlaždička, ale to už má jiný význam), ať odstraňuje závaly po zemětřesení, může dělat všechno na co má chuť, schopnosti a na co jí stačí síly. Při vývoji člověka se ale už v prehistorii ukázala být obrovskou výhodou dělba práce. Ta se formovala podle talentu a schopností, fyzické síly a biologických dispozic. Základní dělba práce se vyvinula zcela přirozeně především mezi pohlavími, a měla velký vliv na jejich psychologický vývoj, na utváření ženského a mužského mozku, dala vzniknout svébytné ženskosti a mužnosti, elementům, které se právě díky své odlišnosti přitahují, doplňují a kooperují,

a v každé nové generaci se s úžasem navzájem objevují. Výjimky a zvláštnosti zpestřují život, nic proti nim, ale vypjaté, nesmyslné sociální inženýrství některých feministek, které nerespektuje lidskou *pravěkou* přirozenost je dílem komické, ale také odpudivé, znepokojivé a může být i nebezpečné.

Zbývá pořád ještě odpověď na otázku, proč není ve vědě, technice a umění tolik úspěšných žen jako mužů? Simone de Beauvoir v Druhém pohlaví líčí svá pozorování takto: Student se vedle předepsaných studií baví volnou hrou myšlenek a při té právě vznikají jeho nejlepší nápady; snění ženy má docela jiný směr: žena myslí na svůj zevnějšek, na muže, na lásku, svým studiím dává jen to, co je nezbytně nutné, stejně tak potom své kariéře, přitom v těchto oblastech nic není tak důležité jako právě to, co se dává navíc. Nejde tu o nějakou myšlenkovou slabost nebo o neschopnost soustředit se, jde o rozdílné zájmy, které je těžké uvést v soulad. Uzavírá se tu bludný kruh. Často s podivem vidíme, jak snadno žena zanechá hudby, studií, zaměstnání, když najde manžela; vložila do svých plánů příliš málo ze sebe samé, aby jí mohlo jejich uskutečnění dát životní uspokojení a radost.

Když jsem se zeptala kamaráda mikrobiologa na zkušenosti s kolegyněmi v přírodovědných oborech, velmi je chválil: „Ženy vědkyně bývají pracovitě, svědomitě a jsou často skvělé organizátorky. Mezi přírodovědci je dnes téměř polovina žen, je to vidět i na konferencích, věda se bez nich dnes už neobejde. Dá se ovšem vysledovat, že jsou úspěšnější spíš ty bezdětné. Věda

je totiž dril, musí se odříct, chce celého člověka. Stratégové vědy, ti, kteří vytyčují problémy a vlastně určují kudy se bude výzkum ubírat, jsou téměř výlučně starší muži. Což vůbec nevadí, je to dělba práce a vědci i vědkyně se navzájem potřebují a doplňují. Problém nastane, když se třeba žena, která nemá strategické myšlení, dere na místo, na které nestačí, chce se dostat na pozici, odkud se fakticky řídí výzkum. Tím nemyslím třeba řízení nějakého Ústavu, to je práce organizační, vhodná pro společensky zdatné jedince, což ženy ve vědě bývají. A ještě něco: Vědecký výzkum má jeden zvláštní aspekt; místo obvyklé řevnivosti vládne mezi vědci na celém světě vzájemná podpora a pak také určitá rytířkost na osobní úrovni. No a nelze si nepovšimnout, že týmová práce dělá ženám mnohdy problém. Chtějí se nějak osamostatnit, práce v kolektivu je moc neuspokojuje, také proto se snaží dostat na vedoucí místo. No a musím ještě připustit, že jsou emocionálnější a mnohdy jim chybí nadhled a objektivita,“ shrnul svá pozorování mikrobiolog a znovu zopakoval, jak jsou ženy pro vědu nepostradatelné.

Jeho čtyřicetileté zkušenosti mi potvrdil i mikrobiologův kolega, odborník v oblasti fyziologie rostlin. Dodal: Moderní společnost ve velké míře odstranila limity - nerovnoprávnosti ekonomické, společenské atd. Samozřejmě mít rodinu a přitom dělat vědu - zvláště když děti často stůňou - je nesmírný handicap. Ženy mají obecně daleko větší sicflajš, schopnost analyzovat paralelně spousty nesourodých dat. Proto se dobře uplatňují třeba jako špičkové cytodiagnostičky na onkologických pracovištích. Je fakt, že vědecké pracoviště nejlépe pluje ve vodách náročného

výzkumu, když mu velí admirál - muž a posádka se skládá z mužů a žen půl na půl. Nelze přehlédnout, že řevnivost a míra závisti jsou mezi ženami rozhodně daleko horší než mezi chlapy. A to se dovedeme pěkně prát a někdy i pomlouvat - ale je to víc na rovinu, čelem. Také „paměť na křivdy“ je, soudím, u žen ve vědě daleko vyvinutější. A neochota přiznat chybu až neuvěřitelná. Takže - řídit Ústav rozhodně dokážou stejně dobře jako chlapi, někdy i lépe. Ale vynalézt pro něj (nikoliv opsat) geniální či aspoň zcela originální koncepci... Takovou zkušenost s ženským direktorem nemám ani v Čechách, ani v Evropě.

Připomenu základní myšlenku této kapitoly: Výčet mužských zásluh a vin by byl nekonečný. Podává ale svědectví o tom, že muži jsou tvůrci civilizací a jejich hnacími motory, ať už v dobrém nebo ve zlém. Nemáme, neznáme vyspělou, soběstačnou, sebeutvářející společnost, v minulosti ani teď, kterou by vytvořily silou svou svalů (bez těch to opravdu nejde, alespoň na začátku), důvtipem a svým intelektem především ženy – takže nevíme, jak by si poradily s tisíci překážkami a náročných úkolů.

Těžko odhadnout, jak by ženami vytvořená civilizace vypadala.

Vzhled a energie mužů souvisí s testosteronem

V roce 1939 se týmu vědců podařila syntéza čistého testosteronu – mužského pohlavního hormonu. Byla jim za to udělena Nobelova cena. (Jejím spoludržitelem byl švýcarský chemik Leopold Růžička, pravnuček českého krejčího.) Testosteron je steroidní hormon, který patří mezi anabolické steroidy. Vzniká v takzvaných Leydigových buňkách ve varlatech. Ovlivňuje vznik spermatu a vývoj sekundárních pohlavních znaků. (*Steroidy jsou deriváty cyklopentanperhydrofenanthrenu. Patří mezi ně například D-vitamíny, žlučové kyseliny, pohlavní hormony, hormony kůry nadledvinek, steroly aj. Jsou to bezbarvé krystalické látky, rozpustné v organických rozpouštědlech. Vznikají oxidací terpenů. Z hlediska chemie jde o alkoholy, alkaloidy, hormony, vitamíny či kyseliny.*)

Hladina testosteronu souvisí s libidem, ale jeho příliv v mozku provokuje také troufalost, vychloubačnost, statečnost a u někoho i ztřeštěnost. Ovlivňuje dvoření, ale provokuje také agresivitu. Je nejvyšší u starších chlapců, po čtyřicátém roce klesá. Nápadné je jeho působení na organismus především v pubertě, kdy dochází k růstu varlat a penisu a k nárůstu svalové hmoty. V dospělosti testosteron s dalšími androgeny udržuje mužský charakter ochlupení, stimuluje spermatogenezi.

Hovoříme-li o androgenu, je řeč většinou o steroidním hormonu, který ovládá a stimuluje nejen u člověka, ale vůbec u obratlovců vývoj a udržení svaloviny, a to vazbou na androgenní receptory, které zahrnují aktivitu samčích pohlavních orgánů a vývoj samčích druhotných pohlavních znaků.

Základním a nejznámějším androgenem je právě testosteron. Některé chemické látky, například chlorovaný pesticid – DDT – funkci androgenu narušují. Takovým látkám se říká endokrinní disruptory. Bohužel byla tato příčina snížené plodnosti mužů prokázána až v roce 2000. Teprve v roce 2006 přinesl Journal of Andrology studii o snížení pohyblivosti spermií a zvýšení počtu defektních spermií u mužů v závislosti na hladině metabolitů (produkty rozpadu) DDT v krvi.

Přitom už v roce 1962 vydala biologka a spisovatelka Rachel Carsonová knihu *MLčící jaro* (Silent Spring). V ní se lze dočíst, že se DDT kumuluje v tkáních živočichů – není odbouráváno a jeho přítomnost v tělech zvířat a lidí byla zjištěna i v lokalitách velmi vzdálených od míst jeho nasazení. Snad nejhůře na toto zamoření doplácí draví ptáci, neboť tvoří vrchol potravního řetězce (podobně jako lidé). V orgánech predátorů se koncentrace DDT několikanásobně zvyšuje, následkem toho klesá jejich plodnost, rodí se degenerovaná mláďata a dochází k vymírání druhů. DDT je toxický a do těla může proniknout i přes pokožku. Například má na svědomí zvýšení výskytu takzvaných intersexuálních žab (nemají vyhraněné pohlaví, takže se nemohou množit). Podle amerického výzkumu je DDT nejvíc nebezpečné u dospívajících, například už během puberty až pětinasobně zvyšuje riziko vzniku rakoviny prsu, což zřejmě souvisí s tím, že narušuje především hormonální poměry v těle. V USA je používání DDT zakázáno už od roku 1972, ale v některých afrických a asijských zemích se stále nasazuje v oblastech zamořených komáry rodu *Anopheles*, kteří přenášejí malárii.

Pokles hladiny testosteronu provází přibývání tělesného tuku a sérového cholesterolu, snížení svalové hmoty, řidnutí kostí a pokles libida. Průměrný muž začne pociťovat ztrátu libida a energie zhruba ve věku čtyřiceti až padesáti let; ale správnou péčí o tělo, zdravou stravou a pravidelným sportováním lze tyto negativní dopady značně omezit. S testosteronem jsou muži prostě silnější, výkonnější a agresivnější, víc je láká a baví sex i zápas. Křivka stoupajícího a klesajícího množství testosteronu určuje do značné míry chování muže, jehož život ve zkratce mnohdy vypadá takto:

období, kdy věří na Mikuláše

období, kdy nevěří na Mikuláše

období, kdy dělá Mikuláše

období, kdy vypadají jako Mikuláš

Nejlepší období, s nejvyšší produkcí testosteronu, bude nejspíš to druhé.

Testosteron v malém, přirozeném množství podporuje u žen libido (bez něj by byly frigidní), ale po menopauze může způsobovat maskulinizaci ženy.

Příběh třetí: Matka – zdroj nenávisti a strachu

Johana je moc hezká padesátiletá lékařka. Má dva dospělé syny, oba vystudovali vysokou školu. Je stále ještě vdaná za svého prvního a zatím jediného manžela, ale toho necháme stranou, není v tomhle vyprávění důležitý. Známe se asi patnáct let, ale snad poprvé za celou tu dobu se nám povedlo, že jsme spolu samy usedly u jídelního stolu v jejich příjemném, barevném domě. Ten dům je důležitý svědek i aktér, téměř všechno se tu stalo, některé postavy příběhu v něm kdysi bydlely, jiné dodnes bydlí. Hraje roli i jako majetek, jistota, dědictví. Na stole voní čaj, máslové pečivo, a vzpíná se květ okrové orchideje, na pohovce se blahobytně povaluje vláčný, flegmatický kocour. Je předvánoční čas. Johana nalila do sklenek kapku portského a konečně začala vyprávět dlouho slibovaný příběh.

Když otec před třemi lety zemřel, myslela si, že tím je celý ten podivný, vyšinutý příběh uzavřený, že ji už nebude trápit výčitkami, pocitem křivdy a zneužití. Ale to se k jejímu překvapení nestalo. I nadále útočí každá vzpomínka na tátu lítostí i vztekem, pocitem křivdy. Pochopila, že to je náklad na doživotí.

Johančin otec se do tohoto domu přičlenil někdy před půl stoletím. Rozumělo se, že bude za střechu nad hlavou vděčný a že na vilce a zahradě odvede kus práce. Jenže se brzy ukázalo, že není kutil. Byl především genetik, profesor na Přírodovědecké fakultě, žil pro svůj obor, takže například na zahradě sice cosi pěstoval, ale ne zeleninu do kuchyně: *jen* experimentoval – křížil rostliny.

Pro potěchu také hrál na piáno, potřeboval číst, jezdil do hor botanizovat, nestal se prostě levnou vyženěnou pracovní silou, což Johančina matka s babičkou nakonec musely akceptovat, ale s velkou nevolí.

Někdy na konci padesátých let, když byly Johance tři roky, vyjela s rodiči na třítydenní dovolenou do Bulharska. Když zapátrá ve vybledlých vzpomínkách, víc než koupání v moři ucítí pradávné napětí, duševní nepohodu, strach. Mezi rodiči zuřily prudké emoce, matčino obviňování, prozradila se jakási otcova vina – hájil se? Nebo jen trpěl a bylo mu z odhalení nanic? Později se dozvěděla, že se v těch dávných časech, vlastně jen pár let po svatbě, zamiloval do jiné ženy a právě tehdy u Černého moře se pravda provalila, snad mu jeho milovaná napsala a matka, která soukromí blízkých ani listovní tajemství rozhodně nectila, se dopisu zmocnila. Když se vrátili domů, napětí a vzájemná animozita trvaly a dokonce stoupaly, takže se velice brzy dohodli na rozvodu. Tátovo odstěhování z domu své ženy a tchyně, ve kterém si teď hovíme u prostřeného stolu, předcházela scéna, kterou malé dítě nepochopilo, a Johanině matce hned nato posloužila k vyvolání děsivého strachu a nenávisti.

Při jedné hádce s matkou otec náhle dcerku popadl, vyběhl s ní z domu, pak si ji posadil na ramena a kamsi kráčel. Víc si Johana nepamatuje, rozhodně se pak ale nic dramatického neodehrálo. Matka jí ale později mnohokrát tvrdila, že s ní otec běžel k řece a chtěl ji hodit do vody, aby se utopila, ovšem matka ji prý jaksi zachránila. Johana byla maličká, uvěřila tomu, a začala se táty hrozně bát. Matka v ní ten strach a nenávist pak celý život přižívovala.

Rozvedli je hned, otec nevěru nepopíral. Stalo se to na konci padesátých let minulého století. Komunistická strana byla všudypřítomná, vševidoucí a všemocná jako nějaký zlověstný bůh, matka, učitelka ruštiny a hlavně partajní funkcionářka, měla v ruce všechny trumfy. Zasloužilí straníci používali své členství jako zaklínadlo a beranidlo, strana zasahovala do každého lidského osudu, vlamovala se i do velmi soukromé a intimní stránky života. Johančin otec byl sice přírodovědec, ale bezpartijní, takže pro matku, soudružku a učitelku ruského jazyka a občanské výchovy, nebyl problém rozvodový soud přesvědčit, aby otci zakázal jakýkoliv kontakt s malou Johanou. Podle výroku soudu prý *nezaručoval správnou mravní výchovu*.

Nesměl své dítě vídat a brát si je domů nebo na vycházky, což jej ovšem nezprošťovalo povinnosti platit na ně velmi dlouho alimenty. Matka šířila i mimo rodinu hysterii *obav z potenciálního vraha*, takže například když učitelka mateřské školy zahlédla pana profesora z okna, zatáhla jeho dceru do kabinetu a zamkla ji tam pro případ, že by si otec dovolil vejít do budovy a ptát se po svém dítěti. Později Johaně táta přiznal, že opravdu schválně brousil kolem školky, v naději, že děti vyrazí na procházku a on ji alespoň z protějšího chodníku uvidí. Trpěl tou zlovůlí, měl dcerku moc rád. Johanka jej ale vnímala jako smrtelné nebezpečí. Později se z jejího života ztratil natolik, že si už nedokázala vybavit jeho podobu, téměř na něj zapomněla.

Otec byl prostě tabu. Připomínal se jen bývalé manželce – poctivě placenými alimenty. Matka si našla přítele, žila s ním patnáct let. Byl ženatý, nehodlal se nikdy rozvést, a tak měl

dva souběžné vztahy. Kupodivu to žena, která kdysi nedokázala odpustit manželskou nevěru, dobře snášela, ani straně nejspíš nevadilo, že soudružka žije s ženatým mužem. Jen to tajila před svou matkou, Johančinou babičkou, rodné matky se bála víc než rodné strany. Dospívající Johana v rozpacích sledovala, že matka často večer odchází za *strýčkem*, a čím byla starší, tím víc se za matčin pokoutní vztah styděla.

Přibližně od osmnácti let začala Johana o tátově zlodušství pochybovat. Měla totiž spolužáky, jejichž rodiče byli také rozvedení, ale slušně spolu vycházeli a jejich dítě se svobodně stýkalo s mámou i tátou. Ale její matka i nadále čas od času zmiňovala, že ji vlastní otec chtěl zabít, hodit do řeky – byla to úmorná manipulace a odporná lež, opakovaná ovšem po celá desetiletí.

Johaně už bylo 42 let, když ji kdosi na obědě v menze upozornil, že poblíž sedí její táta. To už té zatuchlé historce s *házením do řeky* nevěřila. Ale jak s ním navázat kontakt po své celoživotní ignoraci? Ostýchala se ho oslovit, bála se, že ji odmrští, zavrhne, ale přátelé z univerzity na její obavy nedali a tajně spunktovali jejich setkání.

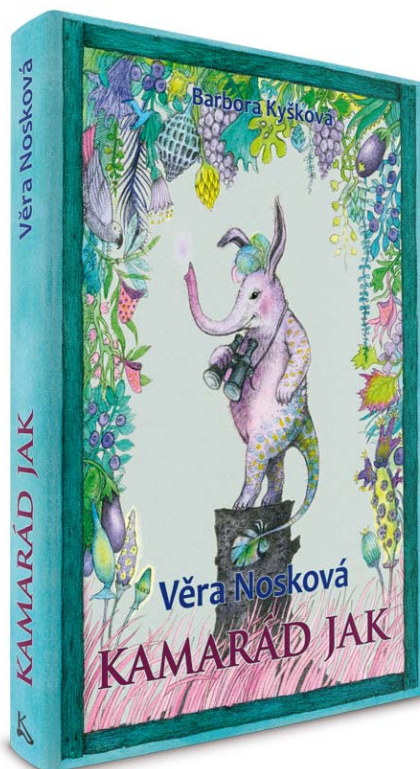
Když ho za mnou přivedli, padli jsme si okamžitě do náruče, vzpomíná Johana. Měli si pak dlouho co vyprávět. Přiznal jí, že ji celý život zpozvzdálí sledoval, radoval se z jejích úspěchů. Ti dva k sobě na první pohled patřili, genetická příbuznost byla jasná i z jejich životního směřování, zájmů, povahy. Bylo povzbuzující, že jeho manželka, kdysi mladá žena, do které se zamiloval a rozbil tak své první manželství, s ním soucítila. Učila přírodovědu na gymnáziu, kde Johana studovala, tak si například počkala na chvíli, kdy se

likvidovalo maturitní tablo a uzmula Johančinu fotografii, aby ji donesla manželovi. Jiná dobrá duše zase Johančině matce během návštěvy tajně sebrala fotografie synů a donesla je jejich dědovi.

Od té doby ti dva nadšeně objevovali vzájemnou spřízněnost, podobné zájmy a povahy. To už byl otec v důchodu. Chodil za dcerou na fakultu, kde učila mediky, domů si ho netroufala přivést, protože matka stále žije s *mladými* ve společném domě. Koneckonců ho na ně převedla, a Johana s manželem i syny se o babičku pochopitelně starají. Johana míní, že teď už je pozdě na nějaké vyříkávání starých křivd; co můžete osmdesátileté osobě vyčítat, co si na ní vezmete?

„Kdybych jí natvrdo řekla, že se s tátou stýkám a máme se rádi, jedině by mě proklela a cítila by se strašně podvedená. Nechce se mi žít pod jednou střechou s člověkem, který by mě nenáviděl. Za tátou začali chodit i moji synové a bylo mi dost líto, když mi řekli: Mami, ten děda je taková bedna, takovej moudrej chlap. My jsme o tolik přišli, že jsme se s ním nemohli v dětství vídat!“

Nakonec se musím zeptat, jak teď vychází s matkou. Johana ztišuje hlas. „Víš, že z ní mám strach? Občas brousí po domě, poslouchá za dveřmi. Myslím, že mě nenávidí. Když jsem sama doma, tak se v našem patře radši zamknu. Kolikrát mě už i napadlo – co když mi dá do jídla jed?“

Kamarád Jak

(kniha s barevnými ilustracemi
pro děti od 5 - 13 let)

Dobrodružný příběh Jirky, Zorky, zakrnělého obra a přerostlého trpaslíka, který začal u lesa nad městem v růžové podzimní trávě. Zasluhou záhadného a přítulného tvora chobotíka JAKA prožívají všichni kouzelné a napínavé výlety do divukrásných ale nebezpečných světů, které utužují jejich přátelství a vedou je k odvaze a moudrosti.

Vyprávění známé prozaičky Věry Noskové vybavila rozmarnými a fantazií překypujícími obrázky Barbora Kyšková.

Krajina kolem nich byla úplně normální. Pole, louka, lesík, potok a cestička, která vedla... Co to tam v dálce trčí? A bylo to bláznivé, končila u dveří. Jenže ty dveře neměli kolem sebe žádný dům, stály v té krajině úplně nesmyslně samy o sobě, a přitahovali tu partu přátel jako magnet. Papoušek se od nich odpoutal a letěl se z výšky podívat, o co tady kráčí.

Dorazili ke dveřím, obešli je, kolem jen tráva, žádné zdi a dům ani zídka, cesta tu ale končila. Proč? Za tím musí něco být! Vtom se Jirkovi rozbřesklo. Klíče! Každé dveře přece mají zámek a tenhle přímo volá po klíčích. I vyndal ten nedávno nalezený klíč z kapsy a ani se nedivil, když hladce vklouzl do zámku a dokonce se v něm sám od sebe otočil. Dveře se samy ochotně otevřely, doslova jako hladový chřtán, a všichni vešli dovnitř. Ano dovnitř, protože za nimi už nebyla tráva a krajina, ale nevelká místnost, v níž nebylo nic jiného, než tytéž dveře, ale bylo jich deset kolem dokola na všech čtyřech stěnách. To vypadalo na nějakou legraci. Také proto, že pod nohama sice měli podlahu z prken, a nad všemi dveřmi ještě trčela vysoká zeď, ale nad hlavou nebyl strop ani střecha, ale normálně nebe. Modré jako běžně bývá a na něm pár bílých mráčků. Jirka jedny z těch dveří otevřel, na ně už klíče nepotřeboval. No a za nimi byla navlas stejná místnost s prkennou podlahou a stejnými dveřmi kolem dokola. To už se zasmál, a té hádance a povedené zábavě se usmívali také ostatní, i když trochu rozpačitě. *Ať si se mnou nehrajou*, zaškaredil se obr Podmíra a a kopl do jedněch z těch dveří. Otevřely se, a co byste řekli?! Za nimi byla další, navlas stejnýma dveřma obkroužená místnost. Nikde žádný ná-

bytek, ani židlička, nikde hodiny, vázička, umyvadlo, nic co bývá v místnostech, jen ty stejné a nezamčené dveře.

Když vlezli už do desátých dveří a viděli pořád to samé, přestalo je to bavit, jako omrzí všechno, co se pořád opakuje. Pak Zora zas otevřela další dveře, ale za nimi nebylo to samé. No ale bylo to snad ještě horší. Ukázala se nepatrná místnost bez dveří a oken, a v ní ležela v prachu na zemi lidská lebka. Zorka ty dveře rychle zabouchla, ale všichni stihli tu lebku zahlédnout a a kdo měl ještě nějaké zbytky dobré nálady, tak o ně přišel. Bylo to snad nějaké varování? Kromě toho zjistili, že se jim nějak někde ztratil zase mazlík JAK. Ale hlavně nikdo netušil, do kterých dveří vejít, aby se mohli vrátit, odkud přišli. Potřebovali se dostat k těm prvním bláznivým dveřím v otevřené krajině, ke dveřím volně stojícím, kterým chyběl dům.

„Tak a co teď?“ Zeptal se všech i sám sebe vystrašený trpaslík Nadmíra.

„Chtělo by to křídu a ty dveře si označovat. No ale to se mělo hned od začátku,“ přišel s pozdní a tedy zbytečnou radou Jirku. Nikdo křídu neměl. Ani on.

„Já bych vzal kyj a ty dveře bych jim porozbíjel, až bysme se prolámali na svobodu,“ kasal se obr Podmíra a smutně dodal: „Jenže jsem kyj nechal v chajdě.“

“S,„A kdybyste potkali Chobotíka, tak ho už nenechte zmizet!“
Jasně že jo, to víš že jo volali a měli radost, že se slyší.

Každý pak bloudil sám.

Místnosti se opakovaly, dveře byly stále stejné, jen občas za nimi spatřili něco jiného než místnost s dveřmi, ale nebylo o co

stát. Kromě té lebky to bylo v druhém případě hnízdo olezlých potkanů a Zorka si pomyslela – čím se tu asi tak živí? A v třetím případě se za dveřmi objevila stará dřevá bota bez tkaničky a u ní stál plesnivý a zprohýbaný kufr. Tohle objevil náhodou trpaslík a celý se rozklepal, sám nevěděl proč.

Obr se v jiné části toho nebezpečného bludiště vztekal a mlátil do jedněch překvapivě zamčených dveří, ale byl tak daleko, že ho ostatní už neslyšeli. Ty dveře se náhle a zákeřně samy od otevřely a rozkacený Podmíra vlítl do další místnosti s dveřma, praštil se o kliku, a zařval vzteky a bolestí. Přitom zřetelně zaslechl něčí zlomyslný smích. Hu! Co je vám platná veškerá obří síla, když se vám směje někdo neviditelný?!

Jirkovi bylo ouzko a litoval, že ty klíče v lese u václavek radši nenechal ležet a Zora se o kus dál snažila přijít na to, jak z té pasti ven. Jenže už byla hladová, žízňivá, unavená a smutná – a v takových případech se často mozek zasekne a jen volá po odpočinku nebo dokonce po spánku.

Jistě si teď kladete otázku, kde se poflakoval papoušek žako zvaný Cicero?

Když Cicero vzlétl, aby zjistil, co je za těmi dveřmi stojícími bez domu v liduprázdné krajině, tak pod sebou zázrakem spatřil ten dveřní labyrint. Táhl se v šíř i v dál, jako by neměl konec. Rozletěl se nad ním a letěl tak dlouho, že také ztratil orientaci. Na všech stranách končilo to bludiště zákeřnou mlhou. Papoušek se k ní přiblížil, dokonce se do ní ponořil, ale to neměl dělat, zmizel v ní jako moucha v mléce a dostal strach, že se dočista ztratí a bude

s ním zle. Ale za nějakou dobu se mu z mlhy podařilo vylézt, jenže zas viděl jen to bludiště místností s obyčejnými dveřmi a prkenou podlahou. Co bohužel už neviděl, byla ta milá parta, se kterou se do téhle šlamastyky dostal. Cicero ale neztrácel elán a naději, říkal si, že díky křídům má nadhled a kdo má nadhled, ten se nemůže ztratit.

Zatímco naši poutníci bloudili každý sám, obloha se zatáhla zlověstnými mračny. Ještě aby tak začalo lejt, dívala se Zorka, Jirka, Nadmíra a Podmíra k obloze s obavami, každý sám ztracený a vzdálený ostatním v tom obrovském bludišti. A taky se stmívalo. *Halóóóó*, zvolal mocným hlasem obr, ale odpovědi se nedočkal. *Kde jsteeeee? Já jsem tadyyyy*, křičel Jirka. *Já chci pryč*, poňrukával zas úplně jinde trpaslík, ale toho tuplem nikdo neslyšel, a Zora měla už málo síly, tak jen občas hejkla *hej heeeej...* Měli hlad, žízeň, byli otrávení a unavení a jednomu každému se stýskalo po těch ostatních. No a Zorka si navíc zoufala, že to byl její nápad, rozdělit se. Občas tedy sice křičeli, snažili se svolat, ale byli od sebe už daleko, takže se neslyšeli, jen sem tam houkl odkudsi vzdálený hlas, ale jak se k němu dostat?! Ty zpropadené dveře je mátlly.

Jak tak ten papoušek s nadhledem lítal sem a tam a hleděl dolů na tu nekonečnou jednotvárnost místností s dveřmi, zahlédl ne-daleko stoupající fialové obláčky. Hned se k tomu místu rozletěl a měl náramnou radost, když pod sebou v jedné té místnůstce uviděl JAKA. Přistál na zdi, kterou ta místnost pod širou oblohou končila. Chobotík měl sice na hrudi pověšený svůj kouzelný dalekohled, ale v téhle situaci mu byl celkem k ničemu.

„Cha chá, tady seš!“ JAK k němu vzlédl a taky se zasmál:

„Chi chi chi. Tu jsem. Jo. Rád tě zřím.“ Ale Cicero neměl na dlouhé řeči tentokrát čas, jen JAKA informoval a poroučel mu.

„Nikam nechod', jo? Počkej tady. A můžeš sem tam zabafat z chobotu a vypouštět ty fialkové obláčky. Já musím najít ostatní a hlavně východ z bludiště. Východ, víš? Sed', čekej, bafej.“

Chobotík rád poslechl, byl totiž celej pryč z toho, že má nového kamaráda, taky zjevně nenormálního, který ale umí navíc říkat dlouhá slova a lítá.

Cicero tedy letěl dál, a jak tak poletoval, z jedné věci ho přecházel zrak. Viděl sice to nekonečné a otravné bludiště, ale najednou obraz přeskočil, jako když přepínáte programy v televizi, a viděl

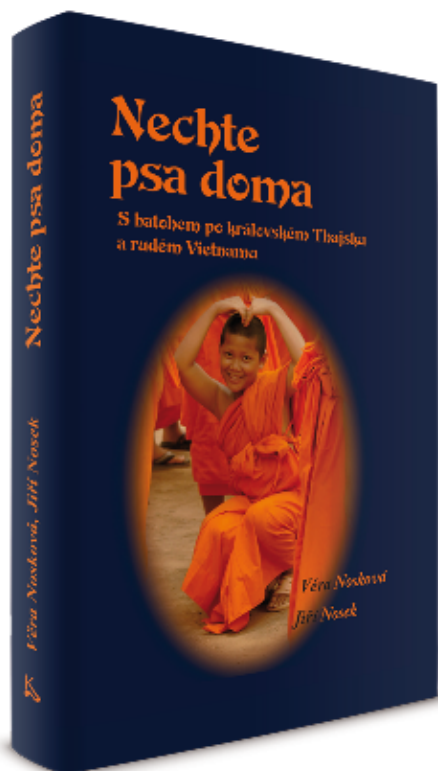

zas jen ty dveře osamoceně stojící v prázdní krajině. A najednou se to v jistém bodě propojilo, spatřil i ty první kouzelné dveře a za nimi tu první místnost, do které vešli a ty další protivné komůrky s dveřmi se na to nabalovaly jako hrozen, jako vějíř a táhlo se to pak do všech stran a končilo to bláznovství lybyrintu na všech stranách v dálce v husté mlze. Papoušek se opět vznesl, aby si to místo zapamatoval, nablízku viděl fialové obláčky, tak dobrý. Jenže co teď? Teď musí najít všechny ostatní!

A tu si vzpomněl si, že umí nejen mluvit, ale že snad nezapomněl ani své drsné papouščí skřeky, a tak se nad tím místem u kouzelných vchodových dveří třepotal a začal vydávat to nelibé vřeštění a pískání, které jakoby až páralo vzduch. Kam se na takový divoký drsný křik z divočiny v Africe, odkud pocházejí Cicerovy předkové, hrabe pouhé lidské volání! Jirka, Zora, Nadmíra i Podmíra ten křik slyšeli, ti co byli blíž ho dokonce v dáli spatřili poletovat a tak se všichni vydali tím směrem. Netrvalo to ani celou hodinu, a všichni se sešli v té první místnosti, a to včetně chobotíka JAKA. Objímali se, výskali radostí, Nadmíra uronil slzu, protože trpaslík, i ten přerostlej, je prostě citlivka. Hleděli s nadšením na Cicera a ten si sedl na zeď nad jedněmi dveřmi, a klidně je vyzval, poněvadž ten kouzelný předěl z ptačího nadhledu krásně viděl:

„Rrrračte vystoupit z labyrintu!“

Jirka ty dveře otevřel, a prásk, bylo to dost šílený, ale ocitli se zase v té krajině s osamělými dveřmi. Bludiště zmizelo.

Nechte psa doma

S batohem
po královském Thajsku
a rudém Vietnamu

Jaké to je, když poprvé vyrazíte
na druhý konec světa až po
šedesátce, jen s batohem a rov-
nou na čtvrt roku?

Co je tak skvělého na Thajsku,
že se tam vydává na delší dobu
čím dál tím víc lidí?

Jak se na své první výpravě do Asie vyhnout pastem na turisty
a jak vás taková cesta může změnit?

Fotograf Jiří se vrátil do jihovýchodní Asie po osmi letech reha-
bilitace z následků mozkové mrtvice, tentokrát se svou matkou
a kamarádem z vody.

S postřehy, dojmy a úvahami spisovatelky kontrastují akční pasáže
z deníku jejího syna.

Živý literární jazyk Věry Noskové souzní v dokonalé symbióze
s mnoha černobílými i barevnými snímky Jiřího.

Národní park v Thajsku Khao Sok

A tohle je jeden z nejsilnějších thajských zážitků! Hladina divoce
členitého obrovského jezera je blankytný satén. Vápencové bizarní
horské útvary s téměř kolmými stěnami porostla divoká džungle.
Teď, v sedm ráno jsou zahalené mlžným oparem, vystupují z těch
nekonečných vod, mizí, zrcadlí se, vynořují se další vápencové obři,
duchové tajemné divočiny. Nejvyšší hora dosahuje 960 metrů
nadmořské výšky. Odstíny jemně modré, stříbřité, blankytné,
azurové a holubí šedi teď vystřídala sytě smaragdová zátoky, k níž
sestupují z džungle mohutné porosty divokého bambusu. Náš
průvodce vypíná motor lodi, tiše sedíme a posloucháme skřeky
skrytých exotických ptáků a pak konečně zahlédneme ve větvích
nejvyšších stromů makaky. Vydávají legrační strašpytlovské zvuky
bojimbojim, létají ve větvích jako artisti na vysutých hrazdách.
Z mlh se klube tropické slunce, fotíme jeho mlhami zastřený žár,
věnuju vzpomínku impressionistům, to by byla pastva pro jejich
oči a štětce. Zahlédneme plaza širokého a šedého, vyhřívá se
u voda, je dlouhý asi metr a půl. Ó já, copak to je za zvíře? Až se
vrátíme, musíme se zeptat gůgla - vševěda. Ještěr pochopí že není
sám, zvedne tělo na zakřivených krátkých packách a odkejklá se
zpátky do džungle.

Zíráme, sotva dýcháme v radostném úžasu. Na pramici nás
sedí kolem tuctu, samé bílé tváře, mladičký Thajec Kit nás
sem zavezl. Přespali jsme v prostém bungalovu, jejich řada
s prkenným chodníčkem spočívá na barelech připoutaných
k břehu.

Obří Národní park Khao Sok je domovem slonů, gibbonů, vzácného malajského tapíra i největší květiny světa, Rafflesie, s průměrem květu 80 centimetrů. Přehradní jezero Radjaphapha, dokončené a zaplavené vodou v roce 1982, se stovkami ostrůvků o rozloze 165 čtverečních kilometrů (!) se třepatí spousty výběžků právě v národním parku Khao Sok.

Další den se vypravujeme přímo do džungle, cílem je netopýří jeskyně. Na její prohlídku ale nemám odvahu, musela bych se v ní brodit po krk ve vodě, žádné upravené cestičky ale náročný terén při mizerném osvětlení. Ale chci alespoň projít těch pár kilometrů džunglí, moc mě láká. Jdu s partou mladých mužů, Martin je kdesi vpředu, podávají mi ruku při zdolávání vysokých kamenů. V noci tu pršelo, všechno je mokré, kluzké jsou kameny a kmeny ležících stromů, brodíme se potoky, čvachtáme rozsáhlými loužemi, které nelze obejít. Hledám oporu v okolních kmenech, ale když se

chytnu kmene bambusu, dlaň se po něm smekne, je mokrá, už málem sahám po větvi, než si všimnu, že je obalená dlouhými tvrdými trny. Zvířata jsou ovšem schovaná, dokonce i hmyz.

Muselo k tomu dojít, uklouzla jsem a upadla, a hned po mě taky skočil zákeřný šlahoun s trny. Jsem zvedána, zkoumána, jsem -li v pořádku, trochu té krve utřu papírovým ubrouskem a trmácím se dál. Na pravé straně mě bolí, jak jsem se praštila o kámen, ach jo, to budou naražená žebra. Džungle se mi od té chvíle jeví mnohem lákavější z dálky. Těch šest kilometrů v terénu pro mladé borce nakonec zdolávám. Ani Martin do jeskyně nejde, nechce se mu máčet kvalitní kožené sandály, cvilku otálíme, rozhodujeme se, jestli na naši partu počkáme nebo se budeme pomalu vracet touž cestou? Vracíme se. Pomalu a opatrně. A protože máme času dost, Martin se rozhodne pro koupel v čisté tůňce. Plavky nemá, tož se aspoň k mému foťáčku točí zády, mívá nás cizí parta mladých cizinců a když vidí šedovlasého naháče a mé fotoreportérské zaujetí, jeden z nich mi pobaveně radí; *a dej to pak na facebook!* To víš že jo. Akorát že fejsbuk, aneb kniha tváří, není určená pro *zadní tváře*.

Jirka zatím brázdí jezero na kajaku, je dobře, že si od sebe odpočineme, měli jsme divokou vádu. Totiž když si na téhle skořápce vyjel na to obří a hluboké jezero poprvé, a zmizel mi za prvním skalnatým útvarem, hodinku jsem to vydržela. Jenže čas plynul a on se nevracel, a tak jsem propadla mateřské úzkosti, která se hrozivě stupňovala. Víím totiž, že od té mrtvice plave nerad, nejde mu to tak dobře jako dřív. A také jsem na vodě viděla, že když se se svým divokým háčkem na lodi cvakli, museli

kteřá se hrozivě stupňovala. Vím totiž, že od té mrtvice plave nerad, nejde mu to tak dobře jako dřív. A také jsem na vodě viděla, že když se se svým divokým háčkem na lodi cvakli, museli mu kluci pomáhat zpátky do lodi. Prostě pravá ruka a noha nejsou tak lehce ovladatelné. Tak jsem si leccos představovala, až na mě šel úzkostnej pláč, a pak už jsem běžela za našim průvodcem a svěřila se mu. Vsedl na motovový člun a rozjel se Jirku hledat. Vrátil se s ním asi za dvacet minut. Jirka byl v pořádku, ale vzteklej, křičel na mě, dával mi kapky, cítil se zahanben, šla jsem mu se svým kvok kvok na nervy. Jen křič, synku, vykřič se, ty choleriku bláznivá, hlavně že se ti nic nestalo! Zvenčí to sice vypadá blbě, když synek křičí na matku, ale já jsem na choleriky už dávno zadaptovaná, vždycky jsem mívala nějakého poblíž a sleduju je dokonce se zájmem, jako pozoruju bouři; hřmí to, lítají blesky, ta síla živlu má svůj půvab, ale jednou musí skončit... A pak je ticho, voňavej vzduch, sem tam pípne ptáček a obloha vůbec neví o tom, co před chvílí vyváděla. No ale trochu se za tu scénu stydím před jejími svědky.

Za hodinku už jsme spolu večeřeli a smáli se.

mu kluci pomáhat zpátky do lodi. Prostě pravá ruka a noha nejsou tak lehce ovladatelné. Tak jsem si leccos představovala, až na mě šel úzkostnej pláč, a pak už jsem běžela za našim průvodcem a svěřila se mu. Vsedl na motovový člun a rozjel se Jirku hledat. Vrátil se s ním asi za dvacet minut. Jirka byl v pořádku, ale vzteklej, křičel na mě, dával mi kapky, cítil se zahanben, šla jsem mu se svým kvok kvok na nervy. Jen křič, synku, vykřič se, ty choleriku bláznivá, hlavně že se ti nic nestalo! Zvenčí to sice vypadá blbě, když synek křičí na matku, ale já jsem na choleriky už dávno zadaptovaná, vždycky jsem mívala nějakého poblíž a sleduju je dokonce se zájmem, jako pozoruji bouři; hřmí to, lítají blesky, ta síla živlu má svůj půvab, ale jednou musí skončit... A pak je ticho, voňavej vzduch, sem tam pípne ptáček a obloha vůbec neví o tom, co před chvílí vyváděla. No ale trochu se za tu scénu stydím před jejími svědky.

 Za hodinku už jsme spolu večeřeli a smáli se.

Ve Vietnamu u čínských hranic

Jsme tedy v pohoří Hoang Lien, které Francouzi nazvali Tonkinské Alpy u hranic s Čínou, přijeli jsme kvůli velkému trhu v obci Meo Vac. Jirka tam fotí už od svítání. Sjela se sem asi tisícovka lidí z okolí, hlavně horalů kmene Hmongů ve svých malebných krojích. Já se vypravuji až na osmou. Když jdu kolem recepce, žádám o vydání svého pasu a permitu, což je vlastně povolení, že tu smím pobývat, nechci bez dokladů chodit po městě poblíž čínských hranic. Paní vrtí hlavou. Nevydá! Zachvacuje mě vzácně vztek - samozřejmě bezmocný. Před hotelem stojí dva chlápci a studeně mě pozorují. Několikrát se pak ohlížím, ale nejdou za mnou, jen jeden z nich mluví do mobilu. Začínám být lehce paranoická. O co tady jde?

V prostorách haly primitivní tržnice se prodává vše, co kdo v tomto regionu může potřebovat. Šatstvo, včetně jednotlivých komponentů jejich tradičního oděvu. Ženy nosí barevné proužkované plisované sukne, pod nimi mají různě vzorované kalhoty jakoby od pyjama, přes sukni *zástěrky* do pasu, jednu vepředu, druhá kryje zadek, jsou ze silného sametu, připomínají brnění či prkýnko. Vrsty oblečení korunuje světlá saténová nebo kraječková, často silonová blůzka sahající jen do pasu. Na krku korálky a na hlavě teplý, většinou barevný kostkovaný šátek, zavazovaný vzadu pod vlasy, jindy je z tuhého tmavého sametu. Hlavně musí obrys hlavy zvětšit a tvarovat do výšky, někdy se pod šátkem pro ten účel skrývá černý kastrůlek bez dna, nejspíš vyrobený z tuhého papíru.

K vidění jsou hrnce a plastové misky, pytle s rýží, spousty různého lupení, banány, kedlubny, koření, mrtvá a oškubaná drůbež, velké kusy vepřového masa, vejce, podezřelé *zlaté* šmuky, ručníky a prádlo, zemědělské nářadí, včetně kovového rydla na konci dřevěné konstrukce, která se zapřahuje za dobytek a s jejíž pomocí lze provádět primitivní orbu. Ruchadlo bratří Veverkových bylo proti tomuto rydlu někdejší technický zázrak. Co naplat, v horách se těžká mechanizace neuplatní. Prodejce dokonce chlapům předvádí tu orbu na kousku trávníku, popohání volka, pozoruju ho spolu s nimi, půda se za rydlem ochotně obrací, je to dobrý výrobek, i když předpotopní. Trhovci prodávají na stolech, jiní si zboží rozložili na kusu igelitu, sedí u něj na bobku nebo na plastové židličky, kolem ženských se motají malé děti.

V zadní části té obří tržnice, je vývařovna nudlových polévek. Ve Vietnamu je nudlová polévka nejčastější snídaně. Cizinci ve větším městě seženou dnes už leckde bagetu a nějaké vajíčko, ale k tomu jen kalíšky zeleného čaje nevalné kvality. Mléko je tu drahé, taktéž nekvalitní jogurty. Ale vraťme se k nudlové polévce. Je ceněná jako hlavní jídlo, stojí tedy 30 – 50 tisíc dongů. Dostanete větší misku plnou dlouhých spařených nudlí, do nich vám přihodí kousky masa z kuřete, spoustu zeleného lupení a zalijí to vše vývarem z kostí. Na stole stojí plastová baterie ostřejších ochucovadel, k polívce vám dají v mističce nakrájenou limetku. My vždy stáli u paní, která nám polévku připravovala a razantně ji žádali, že nechceme rau mui, rau mai NE a Jirka jim k tomu ještě strkal před oči papírek, kde bylo to slovo, znamenající nať z koriandru, rudě přeškrtnuté. Nešlo o semínka tohoto koření, jak

je známe z domova, ale o zelené kadeřavé lupení s agresivním pachem, které polévku dokázalo zkazit až k vylití. Vietnamcům rau mai ale chutnalo. O chutích se nelze přít.

Bloumám po tržišti, fotím, kolem deváté mě přepadl ranní hlad, postavila jsem se tedy k jednomu pultu, kde dělali jednu polévku za druhou. Hned vedle jsou na špalcích položená prkna, sedí na nich venkovani a pomocí hůlek do sebe soukají dlouhé nudle z polévek. Na vývar si pak vezmou krátkou mělkou lžici, nebo ho vypijí přímo z misky. Možná mě paní polívkářka chtěla jako cizinku uctít, nepříhodila mi tedy na spařené nudle připravené oschlé kousky vyvařeného kohouta, ale hmátla pro stehýnko, vzala sekáček a kousek mi ho i s kostmi nasekala. Byla rychlá, suverénní, já ještě vyvoraná a trochu vyjukaná z té primitivní megavývařovny, stála jsem tam znejistělá na betonové špinavé podlaze plné odpadků... Nějak to snesu, zaplácnu žaludek a pryč odsud.

Sedla jsem si s tím nadělením na prkna improvizované lavice, položila misku na prkno vyvýšené a pustila se do nechutné břečky s nějakým syrovým lupením, polosyrovým masem s přesekanými a roztříštěnými kostmi, jejichž úlomky jsem lovila z polévky i z úst, tak snadno se zabodnou do krku. Nesnědla jsem ani polovinu a rozhodla jsem se, že radši zůstanu hladová. Na rameno mi zaťukal Jiřík, dál jsme mapovali okolí a fotili spolu. Podařilo se mi zakoupit tři kedlubny, měla jsem z nich radost.

Vyšly jsme z haly, zleva si nás přitáhl kvikot prasat, a další zvířecí zvuky. Objevili jsme prostor, kde se prodávala domácí zvířata.

S úžasem sledujeme a hned také fotíme slepice nebo kohouty namačkané jako sardinky v malých klecích z drátěného pletiva.

Kohouti se ze stresu navzájem klovou. Zůstali jsme v úžasu stát před pohozenou drátěnou přeprávkou, v níž byli namačkaní ve dvou vrstvách psi, ztěžka dýchali, jednomu se zařezávaly dráty do těla, naříkal... Šli jsme je zkontrolovat znovu po dvou hodinách, byli tam stále, nikdo jim v tom horku nedal napít, ostatně neměli by šanci se k misce dostat. Za nimi stál jakýsi pomníček a na něm srp a kladivo. Fotíme prasata i to, jak je kupující za zoufalého kvičení svazují šňůrama do kozelce a pak ještě přivazují na nosič skútru, jejich jančení dere sluch, naříkající selata táhnou napůl oběšená na provázku, dokonce i kozy tu jsou namačkané do malých drátěných přepravek a k té přepravce přivázali nakrátko další kozy, které nemohou zvednout hlavu a hledí na ty trpící. Kozy vypadaly konsternovaně. Ale ani nemukly. Tyhle klece z drátěného pletiva naplněné namačkanými zvířaty se převážejí přivázané na nosičích skútru. Drůbež se svázaná v trsech za nohy přehodí přes říditka a odváží se pověšená hlavou dolů. Všude nárek zvířat, jejich utrpení.

Chudáci psi, říkáme si, odchováni knížkami Dášenska, čili život štěněte nebo večerníčkem Maxipes Fík. No ale ve Vietnamu je i jedí, tak tihle možná byli na maso. Asiati se obecně se zvířaty nemažou, vnímají je ryze užitkově. Snažíme se Hmongy pochopit, jejich život je tvrdý, třeba by je soucit se zvířaty oslaboval, znevýhodňoval. Rozum chápe, ale cit se nedá přemluvit. Jsme změkčilí? Poznávat svět někdy bolí.

Jsou chvíle, kde odlišné zvyklosti a psychiku lidí z jiné kultury nepochopíte. Nemůžete s tím nic udělat, tak to necháte být. Když jsem ty situace popsala v mailu našemu příteli Richardovi

Firkušnému, Čechovi, který žije už dlouhá desetiletí v Německu, připomněl mi Hitlera a další lidské zrůdy, jejichž rozhodnutí a činy popíraly soucítění, rozum a lidskost. Já vím, vždycky se dá tvářit v tvář utrpení živých tvorů připomenout ještě horší, masivnější a cyničtější trápení zvířat a lidí. Ale je pravda, že jeho připomínka mi ležela v hlavě včetně faktu, že leckterý psychopat hýčkal svého psa, ale člověka zabil bez soucitu.

Celý Vietnam je tím promořený, co jde, vozí se na skútrech či na motorkách, jede na něm najednou třeba čtyřčlenná rodina, převážejí se na něm rozměrné i těžké naducané pytle se zbožím, úrodou, žebříky, dveře, velké plynové bomby a na převoz živých zvířat venkované vymysleli a zřejmě si po domácku vyrábějí klece z drátěného pletiva, podlouhlé přepravky, které přivazují na nosič.

Také tady na tom primitivním jarmarku se potvrdilo, co už nám říkal Petr, onen český sládek z pivovaru v Binh Minh, že ve Vietnamu pracují mnohem víc ženy. Rozhlížím se a vidím - ženy prodávají, vaří na jídelním trhu ty jejich nudlové polévky, viděla jsem, jak čtyři drobné ženy zvedají na korbu nákladáku svázané těžké a řvoucí prase, zatímco asi patnáct chlapů stálo v kruhu kolem a smáli se tomu, ale ženám s břemenem nepomohli. Ostatně ženské se praseti taky smály, kolem zoufalého zvířete, snad komického ale poměrně inteligentního, vládla dobrá nálada, byla to legrace.

Jen trh s mladými býky byl poklidný, do nich se nekopalo, do klecí se nevešli...

Nic jsem si nekoupila, jen ty kedlubny. Po tom, co jsem viděla, zvažuji, že bych se dala na vegetariánství. No ale nejspíš mě to v Čechách přejde.

